

Ringailė Kuokštytė

Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija

Bendra saugumo ir gynybos politika kaip sėkminga Prancūzijos strategija? Įrodymai iš pastarųjų metų patirties**

Dėl Prancūzijos, kaip konvencinės galios, statuso Paryžius yra neišvengiamas veikėjas bendros saugumo ir gynybos politikos (BSGP) kontekste. Prancūziją laikant lojalia ES/Europos strateginės autonomijos šalininke ir JAV/NATO dominavimo Europoje priešininke, galima manyti, kad pastarųjų metų BSGP pažanga priklauso Prancūzijos sprendimų priėmėjų nuopelnams. Tačiau remiantis išsamesne analize, BSGP negali būti apibūdinama kaip nuoseklus Prancūzijos interesų ir politinio veikimo rezultatas. ES lygiu Prancūzijos įtaka yra ribota. Šios ES valstybės narės tvirtas ideologinis prisirišimas prie suverenios politikos ir įsipareigojimo bendrais gynybos ir saugumo klausimais stoka, kurią, atrodytų, lemia toks prisirišimas, gali būti vertinami kaip kliūtis, neleidžianti ES viduje pasireikšti didesnei Paryžiaus įtakai. Vis dėlto atitinkami suvaržymai daugiausia yra struktūrinių pokyčių padarinys, o susidariusią situaciją dar labiau veikia dabartinė pasaulio politikos dinamika. Tai verčia atsargiau vertinti Prancūzijos, kaip „sistemai įtaką darančios valstybės“, statusą. Tam tikra prasme darbe kritiškai žvelgiama į literatūrą apie pastarųjų metų BSGP pažangą kaip nacionalinių politinių pozicijų ir įgyvendinamų politinių strategijų supanašėjimo išraišką. Pakeitus dėmesio kryptį, bandoma parodyti, kaip europinė dinamika gali atskleisti individualių narių poziciją.

Įvadas

Pastaraisiais metais Prancūzijai nestigo matomumo tiek ES, tiek tarptautiniuose lygiuose. Žinoma, Prancūzija, kaip XX a. konvencinė galia, yra tarptautinio peizažo dalis – ypač dėl savo, kaip Jungtinių Tautų Saugumo Tarybos nuolatinės narės ir branduolinės valstybės, statuso. Tačiau pastaruoju metu šaliai tenka labiau pastebimas vaidmuo Europos ir tarptautinės politikos kontekste. Prezidentas Emmanuelis Macronas prisidėjo atgaivinant Europos kariuomenės idėją, dėjo daug pastangų, siekdamas stabdyti populistinio judėjimo plėtrą

* *Dr. Ringailė Kuokštytė* yra Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademijos Gynybos analizės centro politikos analitikė. Adresas korespondencijai: Šilo g. 5A, LT-10322 Vilnius, tel. (8 5) 210 3571, el. p. ringailekuokstyte@gmail.com

** Straipsnis remiasi autorės indėliu į studiją „Europos Sąjungos bendrosios saugumo ir gynybos politikos ateitis: strateginė autonomija ar strateginė iliuzija?“ (kartu su G. Jakštaite ir J. Juozaičiu; Lietuvos karo akademija, 2020). Straipsnis parengtas anglų k.

per 2019 m. Europos Parlamento rinkimus; jis buvo vienas iš naujos Europos Komisijos sudėties sumanytojų ir reikšmingai prisidėjo prie istorinio Europos ekonomikos gaivinimo plano (2020 m.). Iš prezidento E. Macrono kitų veiklų galima paminėti jo abejones NATO svarba – Aljansą Prancūzijos vadovas apibūdino kaip „išgyvenantį <...> smegenų mirtį“¹, – taip pat, pavyzdžiui, iniciatyvą tarpininkauti tarp JAV ir Irano ar jo vaidmenį didėjant politinei ir karinei įtampai tarp Prancūzijos ir Turkijos Viduržemio jūros regione.

Šių kelių išvalgų pakanka, kad būtų galima pateikti keletą didesnio analitikų dėmesio vertų klausimų, visų pirma atsižvelgiant į prezidento E. Macrono įtaką šalies užsienio politikos lauke. Taigi, ar jo politiką galima sieti su potencialiais Prancūzijos interesų pokyčiais? Dar svarbesnis klausimas – ar Prancūzija, kuriai priklauso konvencinės galios statusas, iš *tikrųjų* gali būti laikoma galinga?

Siekiant pasiūlyti atsakymų į šiuos klausimus elementus, straipsnyje aptariama saugumo ir gynybos integracija. Šiuo požiūriu kalbant apie Prancūziją galima pradėti nuo to, jog šios valstybės, kaip konvencinės galios, bruožai ir ypač stiprios karinės pajėgos Paryžių daro neišvengiamu veikėju bendros saugumo ir gynybos politikos (BSGP, angl. *Common Security and Defence Policy*, CSDP) kontekste. Turint omenyje, kad Paryžius yra laikomas lojaliu ES/Europos strateginės autonomijos šalininku², be to, žinomas kaip skeptiškai vertinantis JAV/NATO dominavimą Europoje, galima spėti, jog pastaraisiais metais stebima BSGP pažanga³ priklauso Prancūzijos sprendimų priėmėjų nuopelnams⁴. Ši spėjimą sustiprina tai, kad Europos sostinės linkusios manyti, jog Prancūzija puikiai suvokia savo tikslus ir nuosekliai jų siekia⁵.

Tačiau, pažvelgus atidžiau, Prancūzijos ir BSGP santykį sunku vertinti kaip neprobleminį pokyčių, įvykusių dėl pastaraisiais metais įgyvendintos gynybos po-

¹ The Economist (2019), *Emmanuel Macron Warns Europe: NATO Is Becoming Brain-dead*, November 7, <https://www.economist.com/europe/2019/11/07/emmanuel-macron-warns-europe-nato-is-becoming-brain-dead>, žiūrėta 2020-10-27.

² Pvz., Maulny, J.-P., Di Bernardini, L. (2019), *Moving PeSCo forward: What are the next steps?* ARES Policy Paper (39), <https://www.iris-france.org/wp-content/uploads/2019/05/ARES-39.pdf>, žiūrėta 2020-06-15, p. 12; Howorth, J., Menon, A. (2009), “Still not pushing back: why the European Union is not balancing the United States”, *Journal of conflict resolution* 53(3), p. 727–744, p. 737.

³ Haroche, P. (2018), *The European Defence Fund: How the European Commission Is Becoming a Defence Actor*, IRSEM Research Paper (56), June 15, https://www.pierreharoche.com/uploads/3/1/0/6/31068215/note_edf_haroche.pdf, žiūrėta 2020-09-09; Šešelgytė, M., Indrašiūtė, E. (2020), “European defence version 2.0: What does it offer for Lithuania?” in Česnakas, G., Statkus, N., eds., *Lithuania in the Global Context: National Security and Defence Policy Dilemmas*, Vilnius: Jonas Žemaitis Military Academy of Lithuania, p. 117–130.

⁴ Tokia išvada darytina remiantis preliminariais rezultatais, kurie pasiekti taikant naujas BSGP priemones (ypač žr. 1.2 skyrių).

⁵ De France, O. (2019), *PeSCo: The French Perspective*, ARES Policy Paper, <https://www.iris-france.org/wp-content/uploads/2019/02/Ares-37.pdf>, žiūrėta 2020-07-07, p. 2.

litikos strategijos ES lygiu, kontekste. Šie pokyčiai nėra nei tiesioginis, nei nuoseklus Prancūzijos interesų atspindys. ES lygiu Prancūzijos įtaka pastaruoju metu yra ribota. Šios ES valstybės narės tvirtas ideologinis prisirišimas prie suverenios politikos ir, atrodytų, įsipareigojimų bendrųjų gynybos ir saugumo klausimais tam tikra stoka gali būti vertinami kaip kliūtis, neleidžianti ES viduje pasireikšti didesnei Prancūzijos įtakai. Tačiau suvaržymus veikiau lemia tarptautinės sistemos struktūriniai pokyčiai, kuriuos stiprina pasaulinės politikos dabartinė dinamika.

Straipsnis sietinas su moksliniais tyrimais, kurie leidžia daryti išvadą, jog Prancūzija gali savo politines nuostatas beveik netrukdoma⁶ paversti konkrečiais rezultatais gynybos ir saugumo integracijos srityje. Toks Paryžiaus vaidmuo turi gana ilgą istoriją – jis gali būti siejamas su siekiu sukurti integruotą Europos kariuomenę, kurios idėja rėmėsi Europos gynybos bendrijos (EGB, angl. *European Defence Community*, EDC) projektas⁷. XX a. šeštojo dešimtmečio pradžioje Prancūzijos politinis ir karinis elitas *inicijavo* „[savą] Vokietijos perginklavimo planą Europos kariuomenės [struktūroje]“ ir siekė, kad jis būtų pripažintas ir Europos partnerių, ir amerikiečių. Tačiau EGB projektas greitai žlugo – jį 1954 m. *sužlugdė* ta pati Prancūzija⁸. Šie keli paviršiniai faktai atitinka išsamesnius to meto Europos sudėtingų politinių aplinkybių tyrimus ta prasme, kad EGB trajektorija paprastai yra perteikiama kaip *nulemta* prancūzų politinės linijos. Aiškinant pradinę EGB sėkmę ir galiausiai jos žlugimą, Prancūzijos centriškumą atspindi šalies vidaus veiksmų kaitos, ypač sąjungų parlamente, ir – pastaruoju metu – Prancūzijos kariuomenės vadovų pozicijos pokyčių tyrimai⁹. Nuorodos į Prancūzijos vidaus politiką yra reikšmingos žvelgiant iš teorinės perspektyvos, nes jos papildo ar net konkuruoja su didelę aiškinamąją galią turinčiomis realistinėmis įžvalgomis, kuriose akcentuojamas JAV vaidmuo¹⁰.

⁶ Šį gebėjimą reikėtų suprasti kaip galingųjų valstybių tam tikrą galimą pasirinkimą ir faktinį jo įgyvendinimą, nepaisant tarptautinės sistemos struktūrinių suvaržymų (žr. Chafer, T., Cumming, G. (2010) “Beyond Fashoda: Anglo-French security cooperation in Africa since Saint-Malo”, *International Affairs* 86(5), p. 1129–1147, p. 1142).

⁷ Haroche, P. (2017) “Interdependence, asymmetric crises, and European defence cooperation”, *European Security* 26(2), p. 226–252, p. 234.

⁸ Prancūzijos Nacionalinė Asamblėja projektą vetavo (ibidem, p. 235).

⁹ Prancūzija norėjo suvaržyti Vokietijos karinę galią padedant integruotoms karinėms pajėgoms, kuriose ji turėjo dominuoti (vykdant karių ir karinę kontrolę), tačiau jos kolonijose prasidėjusios krizės Paryžių, ypač šalies karinį elitą, vertė baimintis dėl galimo pajėgumų trūkumo, kuriam atsirasti sąlygas būtų sudaręs Prancūzijos noras aktyviai veikti ir Europoje, ir užjūrio teritorijose (ibidem; taip pat žr., pvz., Parsons, C. (2003), *A Certain Idea of Europe*, Ithaca, NY: Cornell University Press; Koepf, T. (2012), “Interventions françaises en Afrique: la fin de l’européanisation?”, *Politique étrangère* (2), p. 415–426).

¹⁰ Europos kariuomenės, sulaikančios Vokietiją, idėja prarado savo svarbą po to, kai JAV nusprendė Europoje užtikrinti reikšmingų karinių pajėgų dislokavimą (Jones, S. (2003), “The European Union and the security dilemma”, *Security Studies* 12 (3), 114–156, cit. in Haroche, P. (2017), Art. cit., p. 235).

Be to, išvadas, patvirtinančias lemiamą Prancūzijos vaidmenį sprendžiant bendrus gynybos ir saugumo klausimus, papildė naujai ES karinių misijų tyrimai. Jie atskleidė reikšmingus prancūzų interesus – jų reikšmė netgi lėmė, kad BSGP pradėta vadinti „*French Africa Korps*“¹¹. Didėjant ES narių baimei dėl rizikos įstrigti Afrikos žemyne, XXI a. antrajame dešimtmetyje Prancūzija galiausiai susidūrė su sunkumais¹². Tačiau, nepaisant sunkumų, XXI a. pirmąjį dešimtmetį pasiekti reikšmingi rezultatai bendros saugumo politikos srityje turėjo sisteminių padarinių, kurie atspindi Prancūzijos interesus. Kitaip tariant, galima kalbėti apie ryškėjančią *bendrą* gynybos ir saugumo kultūrą, kuri vis glaudžiau susijusi su kitomis ES įgyvendinamomis politinėmis strategijomis¹³, o ši kultūra atspindi Paryžiaus prioritetus¹⁴.

Lietuvai taip pat įdomūs bendros gynybos ir saugumo klausimai. Šalies sprendimų priėmėjai skatinami vis intensyviau galvoti apie aktualias saugumo dilemas, kylančias dėl transatlantinio bendradarbiavimo srityje susikaupusios įtampos. Kitaip tariant, savo strateginį mąstymą saugumo ir gynybos klausimais Lietuva gali būti priversta vis aiškiau ir sistemiškiau sieti su ES¹⁵. Norint tai padaryti efektyviai ir sėkmingai, reikia geriau suprasti kitų ES valstybių narių, taip pat ir Prancūzijos, dinamiką.

Darbe pateiktos išvalgos, pagrįstos oficialiais dokumentais, antriniais šaltiniais, viešai paskelbtomis ekspertų išvalgomis ir empiriniais tyrimais, plėtojamos etapais. Pirmoje dalyje siekiama pagrįsti Prancūzijos ilgalaikį proeuropietišumą bei jos ir BSGP interesų atitiktį. Antroje dalyje BSGP aptariama kaip *enfant terrible*, taip siekiant iliustruoti pastaruoju metu išryškėjusį Prancūzijos įtakos ribotumą. Trečioje dalyje nagrinėjama, ar Prancūzijai stinga ideologinio išipareigojimo gynybos ir saugumo integracijos atžvilgiu ir ar jis galėtų paaiškinti minėtą ribotumą. Vis dėlto, pasitelkiant bendradarbiavimo su Rusija atvejį, tyrime teigiama, kad Paryžiaus įtakos ribas geriau atskleidžia sustiprėję struktūriniai suvaržymai. Galiausiai pateikiamos išvados.

¹¹ Haroche, P. (2017), Art. cit., p. 239, taip pat žr. p. 242–243; taip pat žr. Sadoux, A. (2005), “La PESD: un moyen d’assurer la position de la France en Afrique?”, *Défense nationale* (10), p. 67–77; Chafer, T., Cumming, G. (2010), Art. cit., p. 1134–1137.

¹² Ibidem.

¹³ Palm, T., Crum, B. (2019), “Military operations and the EU’s identity as an international security actor”, *European Security* 28(4), p. 513–534.

¹⁴ P.v., intervencinė paradigma, geografinis dėmesys Afrikos šalims ar kova su terorizmu, kaip pagrindinis iššūkis reaguojant į saugumo situaciją (Schilde, K. (2017), “European military capabilities: Enablers and constraints on EU power?”, *Journal of Common Market Studies* 55(1), p. 37–53, p. 48; Palm, T., Crum, B. (2019), Art. cit.).

¹⁵ P.v., Mickus, J. (2019), *Lietuva ir ES gynybos integracija: didžioji strategija ir ateities scenarijai*. Vilniaus politikos analizės institutas, https://vilniusinstitute.lt/wp-content/uploads/2019/05/VIPA_JustinoMickaus-studija.pdf, žiūrėta 2020-05-15.

1. Prancūzijos proeuropietiškumo ir BSGP atitiktis

1.1. Prezidento Macrono politika platesnėje perspektyvoje

Prezidentas E. Macronas yra vienas šiandien labiausiai matomų politinių veikėjų, tariančių žodį, kai sprendžiami aktualūs su Europos projektu susiję klausimai, taip pat kylantys gynybos ir saugumo srityje. Būta išties daug dilemų – tai visų pirma „Brexit“, taip pat neaiškūs ir įtempti transatlantiniai santykiai, agresyvi Rusijos užsienio politika, migracija ir terorizmas. Prezidentu esant E. Macronui, Europos/ES strateginės autonomijos koncepcija, atrodytų, tapo būtinu oficialios Paryžiaus pozicijos elementu. Prancūzija yra aiškiai išreiškusi siekį „kurti stipresnę Europą daugėjančių bendrų grėsmių akivaizdoje“ su NATO pagalba ar be jos¹⁶. Paryžius kaip reikšmingą pažangą teigiamai įvertino tai, kad Europos valstybės aktyviau bendradarbiauja gynybos ir saugumo srityse, tarp kitų tikslų siekdamos plėtoti ES pajėgumus, kurie leistų ES veikti labiau autonomiškai¹⁷.

Pasak kai kurių ekspertų, ES tapo prioritetiniu atskaitos tašku, kuriuo remdamiesi Prancūzijos sprendimų priėmėjai nuo šiol svarsto gynybos ir saugumo klausimus, o tokiai tendencijai reikšmingą įtaką padarė prezidento E. Macrono ambicijos¹⁸. Tai, kad kiekvienai jo iniciatyvai būdinga ryški europinė žymė, galima vertinti kaip prancūzų *gaullo-mitterandiste*, ilgalaikės ir politinių partijų ideologines sienas peržengiančios užsienio politikos, tradicijos pokytį¹⁹. Praeityje tradiciškai buvo siekiama, kad Prancūzija išlaikytų nepriklausomybę pirmiausia apsiribodama savo nacionaliniais rėmais, tačiau šie, kaip atskaitos taškas, atrodo, yra praradę savo prasmę ES naudai²⁰.

Šioms įžvalgoms iliustruoti galima pasitelkti empirinį pavyzdį – būtent „Prancūzijos strateginės bendruomenės“ reakciją į pokyčius, kuriuos įprasmino 2017 m. antroje pusėje, taigi jau pasikeitus vykdomajai valdžiai, paskelbta Prancūzijos gynybos ir nacionalinio saugumo strateginė apžvalga²¹. Dokumentas, pakeitęs 2013 m. Gynybos ir nacionalinio saugumo baltąją knygą, išskyrė

¹⁶ Ministère des Armées (2018), *Projet de loi de programmation militaire 2019 / 2025. Rapport annexé*, <https://www.defense.gouv.fr/english/portail-defense/issues2/la-lpm-2019-2025/les-actualites2/loi-de-programmation-militaire-2019-2025-textes-officiels>, žiūrėta 2020-06-15, p. 20.

¹⁷ *Ibidem*, p. 21.

¹⁸ Maulny, J.-P. (2019), „L’initiative européenne d’intervention (IEI). Le désir d’une Europe plus autonome d’Emmanuel Macron“, *Europe en formation : les cahiers du fédéralisme* (389), p. 54–66.

¹⁹ *Ibidem*, p. 57–58.

²⁰ *Ibidem*.

²¹ *Ibidem*, p. 58.

pajėgumų sritis, kuriose Prancūzija nuo šiol „rinksis Europą“, siekdama vystyti „ateities ginkluotę“²². Toks ryškus „posūkis“ Europos kryptimi toli gražu *nebuvo* savaime suprantamas karinio personalo ir ekspertų, atstovaujančių Ginkluotės generaliniam direktoratui – agentūrai, atsakingai už pirkimus ir technologijas gynybos srityje, taigi taip pat atsakingai už Prancūzijos kariuomenės disponuojamų ginklų sistemų įsigijimą ir plėtojimą; trumpai tariant, šiems profesionalams atskaitos sistema vis dar buvo valstybės nepriklausomumas ir savarankiškumas²³.

Tačiau kyla klausimas, ar tikrai E. Macrono politiką galima sieti su politinio veikimo kryptimi ar strateginiu mąstymu, kuris (ar kuri) liudytų lūžio tašką – taip pat „Koperniko revoliuciją“ arba „paradigmos pokytį“²⁴, – lyginant su šalies politine praeitimi. Kitaip tariant, ar tikrai *nebuvo* galima numatyti dabartinio proeuropietiško Paryžiaus nusistatymo? Arba, jei kalbėtume kontrafaktiniais terminais²⁵, ar minėtas „posūkis“ Europos kryptimi tikrai nebūtų įvykęs be dabartinės Prancūzijos vykdomosios valdžios? Jei remsimės ilgalaikę perspektyva, E. Macrono politikos išskirtinis pobūdis, pasirodo, yra ne toks ryškus, kalbant apie jo politinius ir strateginius pasirinkimus. Prancūzijos proeuropietišumą galima išvelgti pasitelkus pastovesnes Prancūzijos užsienio ir saugumo politikos ypatybes.

Taigi verta atsigręžti į istoriją. Politinis postūmis, sudaręs pagrindą artimesniam ES valstybių narių bendradarbiavimui gynybos ir saugumo srityje, buvo 1998 m. Prancūzijos ir Jungtinės Karalystės pasirašyta Sen Malo (Saint-Malo) deklaracija²⁶. Tai, kad britai pagaliau pripažino, jog faktinė Europos saugumo ir gynybos politika (ESGP, BSGP pirmakė) yra suderinama su sustiprintu Aljansu, prilygo „revoliucijai kariniuose reikaluose“²⁷. Nuo XX a. penktojo dešimtmečio pabaigos iki pat 1997 m. Prancūzija ir Jungtinė Karalystė laikėsi nesuderinamų pozicijų. Paryžiaus politinio elito įsitikinimu, tvirta Europos politika gynybos ir saugumo klausimais tik sustiprintų NATO; priešingai, Londonas laikėsi nuomonės, jog tokia pozicija gali priversti JAV atsitraukti, o tai pranašavo Aljanso žlugimą²⁸.

Lemiamas momentas, britus privertęs pakeisti savo poziciją, paprastai siejamas su XX a. dešimtojo dešimtmečio įvykiais Balkanuose. Pastarųjų kon-

²² Ibidem.

²³ Ibidem.

²⁴ Haroche, P. (2020), „Supranationalism strikes back: a neofunctionalist account of the European Defence Fund“, *Journal of European Public Policy* 27(6), p. 853–872, p. 853; Haroche, P. (2018); Maulny J.-P. (2019), p. 58.

²⁵ Pvz., Drezner, D. W. (2020), „The Song Remains the Same: International Relations After COVID-19“, *International Organization*, COVID-19 Online Supplemental Issue, doi.org/10.1017/S0020818320000351.

²⁶ Ricketts, P. (2017), „The EU and defence. The legacy of Saint-Malo“, *The RUSI Journal* 162(3), p. 30–38.

²⁷ Howorth, J. (2000), „Britain, France and the European defence initiative“, *Survival* 42(2), p. 33–55, p. 33.

²⁸ Ibidem.

tekste Leiboristų partijos vyriausybė pradėjo geriau suvokti Europos bendrus saugumo interesus²⁹. Be to, dėl problemų britų kolonijose Afrikos didžiųjų ežerų regione, problemoms išryškinus sudėtingas regiono tarpusavio priklausomybes, neišvengiamai prireikė veiksmų, kurie būtų paremti glaudesne Jungtinės Karalystės ir Prancūzijos koordinacija³⁰.

Apie pastarosios pozicijos pokytį sunku kalbėti, nes ji nesikeitė. Paryžius buvo suinteresuotas, kad saugumo ir gynybos srityje materializuotųsi europinė dimensija, kuri visų pirma turėjo atlikti politinės strategijos, kaip NATO ir amerikiečių galios atsvaros Europoje, vaidmenį. Kalbant apie šiandienos politines realijas, prezidento E. Macrono politika liudija apie Prancūzijos politinio ir strateginio veikimo ES atžvilgiu pastovumą.

E. Macronas iš esmės tęsia François Hollande'o politiką³¹. Prezidentas F. Hollande'as kartu su gynybos ministru Jeanu-Yvesu Le Drianu (jis E. Macrono vyriausybėje yra Europos ir užsienio reikalų ministras) reikšmingai pastūmėjo gynybos ir saugumo integraciją³². Šis duetas atgaivino Prancūzijos ir Vokietijos tandemą, suteikdamas jam daugiau politinio svorio, – šis tandemas, beje, yra ryškus prezidento E. Macrono diplomatijos bruožas. F. Hollande'o glaudus bendradarbiavimas su tuomečiu Europos Komisijos pirmininku Jeanu-Claude'u Junckeriu ir šių vadovų interesų sutapimas sudarė pagrindą tam, kad 2013 m. gruodžio Europos Vadovų Tarybos (EVT) darbotvarkė būtų skirta gynybos klausimams³³. Atstovavimą Prancūzijos interesams taip pat galima sieti su 2010–2014 m. ES vidaus rinkos ir paslaugų komisaro pareigas ėjusių prancūzu Micheliu Barnier (vėliau jis tapo J. C. Junkerio specialiuoju patarėju Europos gynybos ir saugumo politikos klausimais³⁴). M. Barnier ėmėsi iniciatyvos paruošti komunikatą 2013 m. gruodį vykusiai EVT – dokumente jau buvo kalbama apie „parengiamuosius veiksmus su BSGP susijusių tyrimų srityje“³⁵, kitais žodžiais tariant, apie finansavimo programą, kuri suteiktų pagrindą daugia-valstybiniams gynybos projektams finansuoti iš bendrų lėšų ir kuri pradėta įgyvendinti 2017 m. (taip pat žr. 1.2 skyrių).

²⁹ Ibidem.

³⁰ Haroche, P. (2017), Art. cit.; Chafer, T., Cumming, G. (2010), Art. cit.

³¹ Primintina, kad E. Macronas atsakingas politines pareigas užėmė būtent prezidentaujant F. Hollande'ui: 2012–2014 m. jis buvo Prezidentūros generalinio sekretoriaus pavaduotojas, po to (2014–2016 m.) ėjo ekonomikos, pramonės ir skaitmeninių reikalų ministro pareigas.

³² Maulny, J.-P. (2019), Art. cit.

³³ Ibidem; taip pat žr. Haroche, P. (2020), Art. cit.

³⁴ European Commission (2015), *Press release – President Juncker appoints Michel Barnier as Special Adviser on European Defence and Security Policy*, Brussels, February 17, http://europa.eu/rapid/press-release_IP-15-4437_en.htm, žiūrėta 2020-09-09 (cit. in Haroche, P. (2018), p. 5).

³⁵ Haroche, P. (2020), Art. cit., p. 858.

Europos integracijos proveržis gynybos ir saugumo srityje buvo matomas ypač nuo 2016 m.³⁶ Jis visų pirma pasireiškė naujomis priemonėmis: nuolatiniu struktūruotu bendradarbiavimu (angl. *Permanent Structured Cooperation*, PESCO), suderinta metine gynybos srities peržiūra (angl. *Coordinated Annual Review on Defence*, CARD), Europos gynybos fondu (angl. *European Defence Fund*, EDF) bei Karinių misijų planavimo ir vykdymo (angl. *Military Planning and Conduct Capability*, MPCC) struktūra³⁷. Trumpai tariant, šios priemonės paskelbtos dar prieš E. Macronui tampant prezidentu. Galiausiai galima priminti faktą, kad PESCO koncepcija buvo minima jau Lisabonos sutartyje, arba tai, kad strateginės autonomijos sąvoka buvo įtraukta į ES visuotinę strategiją (2016 m.)³⁸ ir 2013 m. komunikatą³⁹, kurie reikšmingai sustiprino prielaidas minėtoms priemonėms atsirasti kaip bendros politinės strategijos konkretiems rezultatams..

1.2. Reikšminga gynybos politikos plėtra – prancūzų naudai

BSGP plėtra, kurios pagrindą sudarė minėtas proveržis gynybos integracijos srityje, yra reikšminga. Be to, plėtros elementai iš pažiūros atitinka Prancūzijos interesus ta prasme, kad tarp ES valstybių narių prancūzai sudaro dominuojančią grupę, kuriai naujieji politikos instrumentai potencialiai duoda daugiausia naudos. Tai, atrodytų, leidžia daryti išvadą apie kone tiesioginį priežastinį ryšį tarp, viena vertus, Paryžiaus pozicijos bei atitinkamo veikimo ir, kita vertus, ES gynybos politikos instrumentų.

Kalbant apie pastarųjų politinę ir institucinę ar net strateginę⁴⁰ svarbą, akyli stebėtojai jau užfiksavo⁴¹, kad EDF turi revoliucinio pobūdžio finansinių ir institucinių padarinių: pagal šią priemonę lėšos numatomos tarpvalstybi-

³⁶ P vz., De France, O. (2019); Šešelgytė, M., Indrašiūtė, E. (2020), Op. cit.

³⁷ Deschaux-Dutard, D. (2019), "La coopération militaire franco-allemande et la défense européenne après le Brexit", *Les Champs de Mars* 1(32), p. 53–76; British Parliament (2019), *Brexit and UK Defence: An Explainer*, Commons Briefing Paper (8676), October 30, <https://researchbriefings.parliament.uk/ResearchBriefing/Summary/CBP-8676>, žiūrėta 2020-06-15.

³⁸ P vz., Barbé, E., Morillas, P. (2019), "The EU global strategy: The dynamics of a more politicized and politically integrated foreign policy", *Cambridge Review of International Affairs* 32(6), p. 753–770.

³⁹ European Commission (2013), "Towards a more competitive and efficient defence and security sector", COM(2013) 542 final, Brussels, July 24, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:52013DC0542&from=en>, žiūrėta 2020-09-03; Haroche, P. (2020), Art. cit., p. 861.

⁴⁰ Haroche, P. (2020), Art. cit., p. 861.

⁴¹ Ibidem; Ianakiev, G. (2019), *The European Defence Fund: A game changer for European defence industrial collaboration*, IRIS, November, <https://www.iris-france.org/wp-content/uploads/2019/11/ARES-48.pdf>, žiūrėta 2020-06-15.

niams su gynyba susijusiems moksliniams tyrimams ir kelių šalių vykdomiems karinių pajėgumų plėtros projektams, finansuotiems kartu su projektus įgyvendinančių valstybių narių vyriausybėmis⁴².

Primintina, kad dar neseniai ES teisinė bazė nenumatė galimybės bendras lėšas naudoti akivaizdžioms karinėms ar gynybos veikloms.⁴³ Inicijava skatinti ES bandomąsias programas (2017–2020 m.), t. y. tas, kurios turėjo būti įgyvendinamos iki naujo ES daugiamečio biudžeto pradžios, – Gynybos pramonės plėtros programą (angl. *Defence Industrial Development Programme*, EDIDP) ir Parengiamuosius veiksmus gynybos tyrimų srityje (angl. *Preparatory Action on Defence Research*, PADR), – rėmėsi ES pramonės ir mokslinių tyrimų programos potencialu⁴⁴. Sėkmingas šių programų įgyvendinimas padėjo sustiprinti naują institucinę ir politinę mąstyseną, kuri – svarbu į tai atkreipti dėmesį – tapo įmanoma, laimėjus atitinkamus teisinius mūšius Komisijos viduje, pergalems teisės klausimais sudarant prielaidas *kitaip* aiškinti su gamyba susijusias teisės nuostatas⁴⁵. Jas reikėjo atlaisvinti siekiant integracijos gynybos srityje. Įtraukus EDF į 2021–2027 m. ES daugiamečių biudžetą, kelias atgal sunkiai įmanomas – fondas liks biudžeto dalis. EDF lėšos gali būti laikomos gana reikšmingomis⁴⁶ ta prasme, jog jos, tikėtina, turės struktūrinių padarinių ES narių gynybos dinamikai⁴⁷.

Remiantis tarpvyriausybinio postulatu, kuris teigia, kad gynyba ir išorės saugumas yra „išskirtinė tarpvyriausybinių metodo [veikimo] sritis“⁴⁸, Paryžius gali atrodyti kaip vienas ryškiausių laimėtojų. Prancūzija yra viena aktyviausių PESCO projektų dalyvių (kartu su Italija). Ji dalyvauja 30 projektų iš

⁴² Haroche (2020), Art. cit., p. 853; Haroche, P. (2018).

⁴³ *Consolidated version of the Treaty on the European Union*, 41(2), <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:12016M/TXT>, žiūrėta 2020-06-15; Haroche, P. (2018).

⁴⁴ Pvz., Assemblée nationale (2018), pp. 43–44, Haroche, P. (2020), Art. cit.; Ianakiev, G. (2019).

⁴⁵ Haroche, P. (2020), Art. cit.; Haroche, P. (2018); taip pat žr., pvz., The Economist (2020), *Why the EU is Becoming more Like a Chekhov Play*, July 23, <https://www.economist.com/europe/2020/07/23/why-the-eu-is-becoming-more-like-a-chekhov-play>, žiūrėta 2020-07-25.

⁴⁶ Nepaisant Komisijos pasiūlytų lėšų sumažinimo po galutinių derybų (Stroobants, J.-P. (2020), “Le budget de sécurité et de défense européen victime du fonds de relance”, *Lemonde.fr*, July 25, https://www.lemonde.fr/international/article/2020/07/25/le-budget-de-securite-et-de-defense-europeen-victime-du-fonds-de-relance_6047272_3210.html, žiūrėta 2020-09-04).

⁴⁷ Ianakiev, G. (2019).

⁴⁸ James, A. D. (2018), “Policy entrepreneurship and agenda setting: Comparing and contrasting the origins of the European research programmes for security and defense” in Karampekios, N., Oikonomou, I., and Caryannis, E. G., eds., *The Emergence of EU Defense Research Policy: From Innovation to Militarization*, Cham: Springer International Publishing AG, p. 15–43, p. 22 (cit. in Haroche, P. (2020), Art. cit., p. 858).

beveik pusšimčio⁴⁹. Prancūziją taip pat nesunku laikyti laimėtoja pagal EDIDP ir PADR finansinių asignavimų kriterijų. Remiantis apytiksle analize⁵⁰, iš maždaug 200 subjektų, kuriems buvo skirtas EDIDP ir PADR finansavimas, beveik 23 proc. jų buvo iš Prancūzijos (11 proc. – Vokietijos, po 12–13 proc. – Ispanijos ir Italijos). Atsižvelgiant į tai, kad šios programos yra „visaverčio [EDF] programos pirmtakės“⁵¹, fondui pradėjus veiklą, prancūzų gynybos sektorius gali tikėtis sulaukti net daugiau lėšų šalies gynybos pramonei plėsti.

Taip pat verta atkreipti dėmesį į tai, kad nuo 2017 m. labai išaugo Prancūzijos į ES valstybes nares eksportuojamos ginkluotės vertė (žr. 2 pav.). Pavyzdžiui, 2019 m. ji sudarė 42 proc. visos ginkluotės užsakymų eksporto vertės. Nors šią tendenciją lėmė eksportas tik į keletą šalių (Belgiją, Vengriją ir Ispaniją)⁵², Europos telkimas per gynybos integraciją neišvengiamai ryškėja kaip logiška strateginė Paryžiaus veikimo kryptis⁵³.

Galima pateikti daugiau iliustracinių pavyzdžių, liudijančių potencialiai sėkmingą Prancūzijos strategiją BSGP atžvilgiu. Verta paminėti Europos taikos priemonę (angl. *European Peace Facility*, EPF), kuri skirta ES karinėms operacijoms finansuoti ir karinei pagalbai partneriams teikti⁵⁴. Prancūzijos karinis aktyvumas iš tiesų kelia diskusijas nacionaliniu lygiu, ypač dėl finansinių galimybių užtikrinti įsipareigojimų vykdymą. Prie finansinės ir pajėgumų naštos reikšmingai prisideda Prancūzijos teritorijoje vykdoma karinė operacija „Sentinelle“, paskelbta po 2015 m. teroro išpuolių (dėl operacijos dislokuotų karių skaičius išaugo 1,5 karto iki 30 tūkstančių⁵⁵). EPF žada palengvinti Prancūzijos

⁴⁹ European Council and Council of the EU (2019), *Permanent Structured Cooperation (PESCO)'s projects - Overview*, November 12, <https://www.consilium.europa.eu/media/41333/pesco-projects-12-nov-2019.pdf>, žiūrėta 2020-05-16; Barigazzi, J. (2019), “France dominant in new flurry of EU military projects,” *Politico.eu*, December 11, <https://www.politico.eu/article/France-european-army-pesco-macron-merkel/>; European Defence Agency, *Current List of PESCO Projects*, [https://www.eda.europa.eu/what-we-do/our-current-priorities/permanent-structured-cooperation-\(PESCO\)/current-list-of-pesco-projects](https://www.eda.europa.eu/what-we-do/our-current-priorities/permanent-structured-cooperation-(PESCO)/current-list-of-pesco-projects), žiūrėta 2020-09-14.

⁵⁰ Analizė apytiksli, nes remiasi 2020 m. birželį skelbtais rezultatais (European Commission (2020), *European Defence Industry - Results of the Calls*, Brussels, June 15, https://ec.europa.eu/info/publications/european-defence-industry-results-calls_en, žiūrėta 2020-07-01).

⁵¹ European Commission (2020), *European Defence Fund: €205 million to boost the EU's strategic autonomy and industrial competitiveness*, Brussels, June 15, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_20_1053, žiūrėta 2020-09-03.

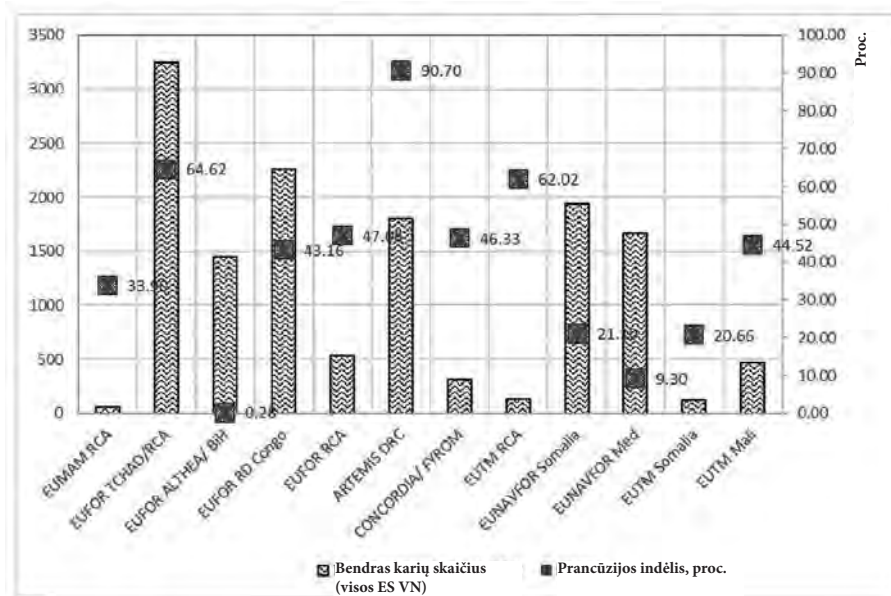
⁵² Ministère des Armées (2019), *Exportations d'armement : le rapport au Parlement 2019*, June 4, <https://www.defense.gouv.fr/actualites/articles/exportations-d-armement-le-rapport-au-parlement-2019>, žiūrėta 2020-05-05, p. 67.

⁵³ Žr., pvz., Haroche, P. (2020), Art. cit.

⁵⁴ Ibidem, p. 865.

⁵⁵ Ministère des Armées (2020), *Carte des opérations et missions militaires*, July 2, https://www.defense.gouv.fr/operations/rubriques_complementaires/carte-des-operations-et-missions-militaires, žiūrėta 2020-09-14.

naštą, turint omenyje, kad Paryžiaus indėlis į ES karines misijas ir operacijas buvo itin reikšmingas, jeigu jį lygintume su kitų ES narių indėliu (ypač kalbant apie EUFOR Tchad/RCA (2008–2009 m.), Artemis (EUFOR DRC, 2003 m.) ir EUFOR RD Congo (2006 m.); taip pat žr. 1 pav.)⁵⁶.

1 pav. Bendras ES karinių misijų personalo (karių) skaičius ir Prancūzijos indėlis (proc.)

Pastaba. Sudarė autorė pagal viešai prieinamų šaltinių duomenis⁵⁷.

2. Ribota Prancūzijos įtaka

Viena vertus, minėtas Prancūzijos proeuropietiškumas ir, kita vertus, nauda, kurios Paryžius sulaukia iš BSGP, apskritai atrodo logiški ir leidžia daryti išvadą, kad gynybos ir saugumo integracija nuosekliai ar net tiesiogiai remiasi

⁵⁶ Global Governance Programme, *EU's Global Engagement: A Database of the EU Common Security and Defence Policy Military Operations and Civilian Missions Worldwide* [data file], <https://globalgovernanceprogramme.eui.eu/research-project/eu-global-engagement-database/>, žiūrėta 2020-07-04; taip pat žr. Haroche, P. (2017), Art. cit., p. 242–243; Eilstrup-Sangiovanni, M. (2014), “Europe’s defence dilemma”, *The International Spectator* 49(2), p. 83–116.

⁵⁷ Paskutinė įtraukta misija – EUTM RCA (2016). (Palm, T., Crum, B. (2019), Art. cit.; Global Governance Programme, *EU's Global Engagement: A Database of the EU Common Security and Defence Policy Military Operations and Civilian Missions Worldwide*, <https://globalgovernanceprogramme.eui.eu/research-project/eu-global-engagement-database/>, žiūrėta 2020-09-04).

platesniais Prancūzijos politiniais ir strateginiais interesais ir konkrečiai gynybos srityje įgyvendinamos politikos prioritetais. Tačiau atidžiau panagrinėjus pastarųjų metų laikotarpį tokiai aiškiai išvadai padaryti pagrindo nerandama. Tai skatina atsargiai vertinti prancūzų politinę įtaką gynybos integracijos klausimais.

Žinoma, kad Prancūzijos ir Vokietijos požiūris į PESCO skyrėsi. Paryžius pasisakė už ribojamą bendradarbiavimo formatą, todėl jame norinčios dalyvauti valstybės narės turėjo atitikti tam tikrus reikalavimus; be to, Paryžius norėjo, kad bendradarbiavimo projektams būtų taikomi griežti vertinimo kriterijai⁵⁸. Priešingai, Vokietija pasisakė už modelį, kuris sudarytų galimybę įtraukiam dalyvavimui, ir pripažino bendrai sutartų projektų įgyvendinimo gairių svarbą⁵⁹. Vargu ar Berlyno laimėjimas šiuo klausimu kelia abejonių. Prancūzijai vis dėlto pasiektas sutarimas buvo tam tikras pasitenkinimo šaltinis, nes leido tikėtis Vokietijos tęstinio susidomėjimo konkrečiai PESCO ir apskritai gynybos integracijos klausimais⁶⁰.

Nepaisant to, PESCO įgyvendinimo klausimas ir Prancūzijos ir Vokietijos priešprieša liudija pirmosios iš jų įtakos ribotumą, kuri lemia ne tik išorės, bet ir vidaus veiksniai. Svarbu atkreipti dėmesį į tai, kad tik laiko klausimas, kada Vokietijos išlaidos viršys realias Prancūzijos gynybos išlaidas. 2019 m. šių Europos didžiųjų valstybių gynybos išlaidų skirtumas buvo mažiausias nuo 1992 m.⁶¹ Prancūzams su vokiečiais neleidžia konkuruoti stringanti ekonomika. Nuo 2010 iki 2019 m. Vokietijos ekonomikos augimo vidurkis buvo 40 proc. didesnis už Prancūzijos⁶². 2019 m. vienam gyventojui tenkančios gynybos išlaidos Vokietijoje sudarė 84 proc. Prancūzijos atitiktoms, nors, remiantis vienam gyventojui tenkančiu BVP, Prancūzijos turtingumo rodiklis tesudarė 89 proc. Vokietijos rodiklio⁶³. Prancūzijos karinė galia atsiskleidžia kaip politinio elito, visų pirma vykdomosios valdžios, siekis, kuris nutolęs nuo socialinių, politinių ir ekonominių visuomenės realiųjų.

Be to, gana homogeniškas Prancūzijos išorinis politikos fasadas yra kuriamas skirtingų veikėjų, o tai reiškia, jog politinės pozicijos ir politikos

⁵⁸ Fiott, D., Missiroli, A., Tardy, T. (2017), *Permanent Structured Cooperation: What's in a name?* Chaillot Papers (142), https://www.iss.europa.eu/sites/default/files/EUISSFiles/CP_142_ONLINE.pdf, žiūrėta 2020-06-15, p. 21.

⁵⁹ Ibidem.

⁶⁰ De France, O. (2019).

⁶¹ Lyginant su 2018 m. duomenimis, Vokietija pralenkė Jungtinę Karalystę ir Japoniją (SIPRI, *Data for all countries 1949–2019* [data file], <https://www.sipri.org/databases/milex>, žiūrėta 2020-06-15).

⁶² Skaiciavimai remiasi Pasaulio banko duomenimis (World Bank, *GDP growth (annual %)*, <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.KD.ZG>, žiūrėta 2020-07-02).

⁶³ NATO (2019), *Defence Expenditure of NATO Countries (2013-2019)*, Press release PR.CO(2019)123, November, https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/pdf_2019_11/20191129_pr-2019-123-en.pdf, žiūrėta 2020-07-02, p. 11.

įgyvendinimo konkrečios priemonės nėra savaimė suprantamos – dėl jų gali būti nesutariama. Šalies požiūrį į ES integraciją gynybos ir apskritai užsienio reikalų srityje lemia priešingi požiūriai – „dvišalininkų“ ir „eurošalininkų“ nesutarimai⁶⁴. Prancūzijoje išlieka stiprus dvišalės politikos pagrindas, kuris yra „išsibarstęs“ po institucijas; jo atstovai bendradarbiavimą ES lygiu laiko trukdžiu Prancūzijos užsienio politikai ir karinio veikimo laisvei⁶⁵.

Kaip minėta, E. Macrono pastangas Prancūzijos gynybos ir saugumo politikai suteikti reikšmingesnę europinę dimensiją iš tiesų galima vertinti kaip „eurošalininko“ iniciatyvą. Tačiau į klausimą, ar prezidento pastangos bus sėkmingos, kol kas sunku atsakyti. „Dvišalininkų“ manymu, PESCO nebuvo sėkmingas projektas instituciškai ir finansiškai, taip pat žvelgiant iš operatyvinės bei pajėgumų perspektyvos⁶⁶. Abiejų Prancūzijos saugumo bendruomenės stovyklų atstovams rūpestį kelia su PESCO susijusių procesų biurokratizacija, šiuose procesuose dalyvaujant įvairiems veikėjams, kurių motyvacija remiasi skirtinga politine ir institucine logika. Šie veikėjai – tai, pavyzdžiui, valstybės narės, Europos išorės veiksmų tarnyba, Europos gynybos agentūra, PESCO sekretoriatas. Biurokratiniai aspektai paprastai užgožia faktinius struktūrizuoto bendradarbiavimo ir kitų bendradarbiavimo formatų, tokių kaip neformalus gynybos ministrų susitikimai, skirtumus⁶⁷. Taigi PESCO pridėtinė vertė gali būti nepakankama ir kvestionuojama.

Taip pat pažymėtina, jog per derybas dėl EDIDP Prancūzijai nepavyko primesti savo vizijos. Paryžius pasisakė už tarpvyriausybinių struktūrą, kuri prižiūrėtų EDIDP valdymą, ypač kalbant apie instrumento darbo programos sudarymą⁶⁸. Prancūzija ne tik nepalaikė idėjos šią užduotį patikėti Komisijai, bet taip pat norėjo pasinaudoti atsiradusia proga valstybių narių vaidmeniui sustiprinti⁶⁹. Vis dėlto kitos narės baiminosi Prancūzijos dominavimo ir suformavo opoziciją, taigi jos galiausiai turėjo pasitenkinti likusia alternatyva – pasisakyti už komitologijos taisyklės, taip sumažindamos „valstybių narių manevro laisvę“⁷⁰. Jų priimta pozicija atitiko poziciją, kuriai pirmenybę teikė būtent Komisija.

Prancūzijos sprendimų priėmėjų aiškios vizijos dėl ES integracijos gynybos ir saugumo srityje trūkumą taip pat galima sieti su neišsprętais klausimais dėl naujų priemonių įgyvendinimo. Vienas tokių klausimų – trečiųjų šalių dalyvavimas. Viena vertus, Paryžius suinteresuotas, kad šalies gynybos pramonė

⁶⁴ De France, O. (2019).

⁶⁵ Ibidem.

⁶⁶ Ibidem.

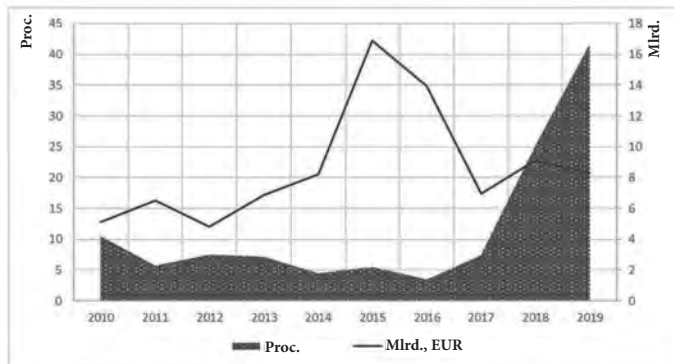
⁶⁷ Ibidem.

⁶⁸ Haroche, P. (2020), Art. cit.

⁶⁹ Ibidem.

⁷⁰ Ibidem, p. 864.

būtų pagrindinė pajėgumų vystymo ES lygiu varomoji jėga. Dėl to Prancūzija linkusi vengti realios ar potencialios išorės veikėjų konkurencijos⁷¹. Paryžių domina ES finansų priemonės, kuriomis siekiama sustiprinti daugiavalstybinių mokslinių tyrimų ir plėtros veiklą tiek, kiek šios priemonės pajėgios prisidėti prie šalies gynybos sektoriaus potencialo plėtros ir stiprinimo. Šiuo atžvilgiu ES vaidmuo atrodo kaip nedviprasmiškai instrumentinis ta prasme, kad papildomos lėšos suprantamos kaip padėsiančios išplėsti Prancūzijos pramonę ir taip sustiprinti jos pozicijas pasaulinėje rinkoje. Tokias Prancūzijos ambicijas galėjo motyvuoti jos pastarųjų metų patirtis šioje srityje (taip pat žr. 2 pav.). 2015–2019 m. prancūzų ginkluotės produkcijos eksportas sudarė beveik 8 proc. pasaulio eksporto rinkos, kai ši dalis nuo 2010 iki 2014 m. nesiekė 5 proc.⁷² Nors ši ES valstybė narė gerokai atsilieka nuo JAV (36 proc.) ir Rusijos (21 proc.), ji lenkia Vokietiją (5,8 proc.) ir Kiniją (5,5 proc.),⁷³ tad jos naujaisi pasiekimai liudija šalies potencialą. Kita vertus, Paryžius neišvengiamai vertina dvišalį bendradarbiavimą, ypač su Jungtine Karalyste, taip pat su JAV. Tai sudaro sąlygas klausimui dėl trečiųjų šalių dalyvavimo ES instrumentuose tapti politine dilema.

2 pav. Prancūzijos pagaminamos ginkluotės eksporto užsakymai, pateikti ES valstybių narių (proc. nuo bendros vertės), ir bendra eksporto užsakymų vertė (mlrd., EUR)

Pastaba. Sudaryta autorės pagal Prancūzijos gynybos ministerijos duomenis⁷⁴.

⁷¹ GRIP (2020), *La participation des pays tiers au sein de la PESCO*, March 30, <https://www.grip.org/fr/node/2942>, žiūrėta 2020-09-04.

⁷² Chaperon, I. (2020), "La France devient le troisième exportateur mondial d'armement", *Lemonde.fr*, March 9, https://www.lemonde.fr/international/article/2020/03/09/la-france-s-affirme-comme-le-troisieme-exportateur-mondial-d-armement_6032277_3210.html, žiūrėta 2020-05-21.

⁷³ Ibidem.

⁷⁴ Ministère des Armées (2020), *Exportations d'armement: le rapport au Parlement 2020*, June 2, <https://www.defense.gouv.fr/actualites/articles/exportations-d-armement-le-rapport-au-parlement-2020>, žiūrėta 2020-09-14, p. 65.

Galima brėžti paralelę tarp, viena vertus, Prancūzijos ir BSGP sąsajos ir, kita vertus, prancūzų pozicijos NATO atžvilgiu ta prasme, kad Aljansas yra laikomas *instrumentu*⁷⁵. Pavyzdžiui, prancūzų politinio elito manymu, aktyvesnis Prancūzijos dalyvavimas NATO veikloje Europoje, ypač siunčiant karius į Baltijos regione dislokuotą NATO priešakinių gynybos pajėgų batalioną, Paryžiui suteikia daugiau svorio patikimumo prasme, kai bandoma įkalbinti Rytų Europos valstybes prisidėti prie ES misijų⁷⁶. Prancūzų įsitikinimu, nepaisant su tuo susijusių materialinių kaštų, Prancūzijai naudinga stiprinti NATO batalioną, nes Paryžius sulauks Europos sostinių paramos „pasiūlymams gynybos srityje Europos lygiu“ įgyvendinti⁷⁷.

Svarbu atkreipti dėmesį į tai, kad Prancūzijos požiūris tiek į NATO, tiek į BSGP kaip į instrumentus atskleidžia jų, kaip *politinių* projektų, svarbos stoką. Atitinkamai jie pasireiškia kaip netvirtas prancūzų elito ideologinis įsipareigojimas Aljansui ir BSGP. Tačiau lieka neatsakytas klausimas, ar pasikeitusios Prancūzijos ideologinės nuostatos, kurios gynybos ir saugumo integracijai suteiktų politinę reikšmę, būtų pajėgios atsverti minėtus empirinius suvaržymus. Kaip teigiama kitoje dalyje, minėti suvaržymai veikiau yra struktūriniai, taigi juos būtų sunku įveikti proeuropietiškesniu ideologiniu nusistatymu.

3. Akistatoje su struktūriškai suvaržytu nacionaliniu nepriklausomumu

Prancūzija tvirtai palaiko suverenaus veikimo⁷⁸ tarptautinėje politikoje idėją kaip „nesuprastinamą nacionalinę vertybę“⁷⁹. Taigi europinė dimensija Prancūzijos pozicijoje dėl gynybos ir išorės saugumo klausimų atsiskleidžia kaip besiremianti reikšmingu retoriniu pagrindu⁸⁰. Tokia Paryžiaus ideologinių nusistatymų hierarchija ir toliau veikia strategines Prancūzijos pastangas

⁷⁵ Vis dėlto, žvelgiant Prancūzijos politinio elito akimis, BSGP šaliai gali suteikti daugiau naudos nei NATO, pvz., kalbant apie geresnes žinias ir įgūdžius, kaip įveikti kompleksinius saugumo iššūkius, tarp jų – terorizmą (pvz., Assemblée nationale (2018), *Rapport d'information sur l'Europe de la Défense et son articulation avec l'OTAN*, Paris, February 22, http://www.assemblee-nationale.fr/dyn/15/rapports/duel/115b0719_rapport-information, žiūrėta 2020-06-15, p. 50–57).

⁷⁶ LRT.lt, BNS (2020), *French troops join NATO battalion in Lithuania*, July 3, <https://www.lrt.lt/en/news-in-english/19/1194558/French-troops-join-nato-battalion-in-lithuania>, žiūrėta 2020-09-11.

⁷⁷ Wieder, T., Kauffmann, S. (2020), “Dialogue, divergences et coups d'éclat : entre la France et l'Allemagne, une entente sous tensions”, *Lemonde.fr*, February 13, https://www.lemonde.fr/international/article/2020/02/13/entre-Paris-et-berlin-une-entente-sous-tensions_6029483_3210.html, žiūrėta 2020-05-12.

⁷⁸ P vz., Maulny, J.-P. (2019), Art. cit., p. 54.

⁷⁹ Paul, T. V. (2005), “Soft balancing in the age of U.S. Primacy”, *International Security* 30(1), p. 46–71, p. 52; taip pat žr. Howorth, J., Menon, A. (2009), Art. cit., p. 741.

⁸⁰ Howorth, J., Menon, A. (2009), Art. cit., p. 737.

siekti išlaikyti šalies gynybos sektoriaus autonomiją. Atitinkamai svarstyta galimybė, kad *sustiprintas* Prancūzijos politinio elito išipareigojimas gynybos ir saugumo integracijos atžvilgiu pajėgtų sumažinti jau aptartą įtakos ribotumą⁸¹. Tačiau platesnė empirinė perspektyva parodo struktūrinių suvaržymų⁸², vis labiau slegiančių Prancūzijos veikimą už nacionalinių sienų, dėsningumą.

3.1. Ideologinio prisirišimo prie nacionalinės gynybos autonomijos pabrėžtis

Prancūzijos branduolinė galia ir ypač branduolinio atgrasymo politika nedviprasmiškai atspindi ir toliau puoselėja šalies nacionalinės nepriklausomybės ambicijas gynybos ir saugumo srityje. 2020 m. vasarį E. Macronas pristatė ilgai lauktą kalbą atgrasymo klausimu. Tikėtasi, kad prezidentas pasidavins savo politine vizija apie Europos ir pasaulio saugumą. Europai ypač rūpėjo sužinoti, kokias tarpusavio priklausomybes E. Macronas išvelgs ar net įtvirtins tarp Prancūzijos branduolinio atgrasymo strategijos ir sąjungininkų Europoje, atsižvelgiant į stiprėjančias dvejones dėl JAV branduolinio skėčio žemyne⁸³. Tačiau valstybės vadovas išliko pernelyg konservatyvus. Jis pateikė viziją, kuri savo idėjomis beveik nesiskyrė nuo jo pirmtakų ir jau buvo girdėta tarptautiniuose forumuose kaip oficiali Paryžiaus pozicija⁸⁴.

E. Macronas iš esmės liko ištikimas 1972 m. *livre blanc* (baltosios knygos) nacionalinės gynybos ir saugumo klausimais principams, būtent: „Prancūzija gyvuoja interesų tinkle, kuris peržengia jos sienas. Ji nėra izoliuota. Taigi visai Vakarų Europai netiesiogiai naudinga Prancūzijos strategija, kuri yra stabilus ir reikšmingas saugumo Europoje veiksnys“⁸⁵. Savo kalboje, kuria E. Macronas savo politinio veikimo kryptingumui suteikė papildomą elementą iš Prancūzijos praeities, primindamas 1959 m. generolo Charleso de Gaulle'io pasakytą kalbą, kurioje šis paskelbė apie *force de frappe* sukūrimą, – Prancūzijos vadovas nedetalizavo branduolinio atgrasymo sąlygų, kurios būtų taikomos Prancūzijos sąjungininkams Europoje.

⁸¹ Pvz., Ministère des Armées (2019), p. 16 et sq.

⁸² Suprantamų konvenciskai, tai yra kaip susijusių su galios pasiskirstymu tarptautinėje sistemoje.

⁸³ Hautecouverture, B., Maitre, E. (2020), „La France et la dissuasion nucléaire : le discours de l'École de Guerre du président Macron“, *Fondation pour la recherche stratégique* (03/20), February 11, <https://www.frstrategie.org/sites/default/files/documents/publications/notes/2020/202003.pdf>, žiūrėta 2020-06-15, p. 1–3.

⁸⁴ Kai kurie elementai, pvz., buvo pastebėti Jacqueso Chiraco kalboje 2001 m. (ibidem, p. 1–2).

⁸⁵ *Le Livre blanc sur la défense de 1972*, <http://www.livreblancdefenseetsecurite.gouv.fr/pdf/le-livre-blanc-sur-la-defense-1972.pdf>, žiūrėta 2020-06-15, p. 5; Hautecouverture, B., Maitre, E. (2020), Art. cit., p. 3.

E. Macrono kalba, tiesą sakant, buvo ne tiek minėtos baltosios knygos, o tolimesnės Prancūzijos praeities atgarsis – ji iš tiesų priminė Ch. de Gaulle'io poziciją⁸⁶. O kalbant apie platesnę Prancūzijos branduolinės strategijos traktavimą, šalies prezidento kalbą galima suprasti kaip skelbiančią žinią, kad Prancūzija, siekdama saugumo ir taikos pasauliniu lygiu, yra išipareigojusirodyti pavyzdį nusiginklavimo srityje ir šiuo atžvilgiu laikosi su jos branduoline programa susijusių tarptautinių išipareigojimų⁸⁷.

Tačiau kalbėdamas apie Prancūzijos gyvybinius interesus, E. Macronas priminė: „Jei kurios nors valstybės vadovas nuvertins giliai išsisknijusį Prancūzijos prisirišimą prie [šalies] laisvės ir kėsinsis grasinti mūsų gyvybiniams interesams, kad ir kokie jie būtų, tas vadovas privalo suvokti, jog mūsų branduolinės pajėgos [sugebės] padaryti absoliučiai nepriimtina žalą tos valstybės galios centrams – jos politiniams, ekonominiams ir kariniams [...] centrams“⁸⁸. Taigi kalboje akcentas iš tiesų atiteko branduolinio ginklo, kaip gynybinės priemonės, funkcijai kertiniams nacionaliniams interesams apsaugoti. Tokiu būdu Prancūzijos vadovas pasauliui, taip pat sąjungininkams Europoje, priminė šalies branduolinių pajėgumų nacionalinę nepriklausomybę. Branduolinio atgrasymo sistema, kuri pirmiausia suprantama remiantis šalies sienų ribojama teritorija kaip atspirties tašku, kalbant bendriau, neišvengiamai struktūruoja Prancūzijos saugumo bendruomenės galimybių lauką.

Galima pateikti ir kitą reikšmingą Prancūzijos nacionalinių ambicijų pavyzdį: šalies gynybos pramonės sektorius pajėgus tiekti 95 proc. nacionalinėms karinėms pajėgoms reikalingos ginkluotės ir ją išlaikyti – tai daryti leidžia turimi pajėgumai valstybės lygiu, taigi be užsienio tiekėjų pagalbos; be to, svarbu pabrėžti, kad šis faktas išlieka Prancūzijos sprendimų priėmėjų nacionalinio pasididžiavimo šaltinis⁸⁹. Įsigyti jos iš užsienio leidžiama tik išskirtiniais atvejais, pavyzdžiui, jei suverenaus varianto įgyvendinimo kaštai būtų per dideli⁹⁰. Oficialiai pripažįstama, kad produkcijos įsigijimas iš užsienio šalių, net jei jos yra sąjungininkės, gali lemti autonominio ginkluotės naudojimo suvaržymus, o tai prieštarauja suvereniteto principui⁹¹.

⁸⁶ *Allocution de Charles de Gaulle à l'École militaire, 3 novembre 1959*, <https://mjp.univ-perp.fr/textes/de-gaulle03111959.htm>, žiūrėta 2020-09-12.

⁸⁷ *Speech of the President of the Republic on the Defense and Deterrence Strategy* (2020), Paris, February 7, <https://www.elysee.fr/emmanuel-macron/2020/02/07/speech-of-the-president-of-the-republic-on-the-defense-and-deterrence-strategy.en>, žiūrėta 2020-09-11.

⁸⁸ *Ibidem*.

⁸⁹ Nacionaliniams pajėgumams taip pat priskiriami ir tie, kurie vystomi dvišalio bendradarbiavimo lygiu (Ministère des Armées (2020), *Exportations d'armement...*, p. 17).

⁹⁰ *Ibidem*.

⁹¹ Ministère des Armées (2019), p. 17.

Vis dėlto skiriant dėmesį tik tvirtam Paryžiaus ideologiniam prisirišimui prie nacionalinės gynybos autonomijos, atsiranda rizika, kad tokia perspektyva lems analizės tendencingumą, nes gynyba yra sudėtinė platesnių politinių ir strateginių Paryžiaus interesų dalis. Kitaip tariant, privalu kalbėti apie Prancūzijos siekį išlaikyti *užsienio politikos* nepriklausomybę. Prancūzijos atveju gynyba turėtų būti suprantama kaip užsienio politikos priemonė⁹² ir gali būti vienas iš paskutinių faktinių šalies suvereniteto bastionų. Tai savo ruožtu išryškina reikšmingą politinio veikimo krypčių hierarchinį santykį bei skatina aptarti platesnį šalies išorės veiksmų spektrą tam, kad galėtume patikrinti empirinį ideologinio išipareigojimo sąvokos reikšmingumą: ar toks išipareigojimas užtikrina puoselėjamų siekių įgyvendinimą?

3.2. Prancūzijos užsienio politikos ribotumas bendradarbiavimo su Rusija perspektyvoje

Vaizdi ir aktuali iliustracija, deranti su teze, kuria akcentuojamos Prancūzijos ambicijos vykdyti nacionalinę politiką užsienio politikos srityje⁹³, yra Paryžiaus ir Maskvos santykiai. Remiantis naujausiomis tendencijomis, liudijančiomis Prancūzijos poziciją Rusijos atžvilgiu, darbe vis dėlto teigiama, jog Paryžius susiduria su vis labiau slegiančiais struktūriniais suvaržymais. Šie suvaržymai atrodo iš esmės nepriklausomi nuo Paryžiaus ideologinių prioritetų.

2019 m. viduryje prezidentas E. Macronas ėmėsi iš pažiūros nepriklausomai politiškai veikti, paskelbdamas apie tai, jog ketina „suteikti naują stimulą strateginiam dialogui su Maskva“⁹⁴, nors pažangos įgyvendinant Minsko susitarimus – tai nuo 2015 m. skelbiamas „Vakarų politikos tikslas“ – ypač stigo⁹⁵. Argumentą dėl Prancūzijos siekio veikti suvereniai ypač įtaigiai atskleidžia kitų ES valstybių narių reakcijos į Paryžiaus veiksmus⁹⁶. Strateginis dialogas su Maskva yra papildoma iniciatyva greta diplomatinių derybų Normandijos

⁹² Žr. ibidem. Straipsnyje vis dėlto neteigiama, kad toks hierarchinis bruožas būdingas tik Prancūzijai.

⁹³ Vaisse, J. (2017), “Le passé d’un oxymore. Le débat français de politique étrangère”, *ESPRIT*, November, <https://esprit.presse.fr/article/justin-vaisse/le-passe-d-un-oxymore-le-debat-francais-de-politique-etrangere-39714>, žiūrėta 2020-05-12.

⁹⁴ IRIS, *Emmanuel Macron Wants to Give a New Impetus to the Strategic Dialogue with Russia* (2019), June 24, <https://www.iris-france.org/138685-emmanuel-macron-wants-to-give-a-new-impetus-to-the-strategic-dialogue-with-russia/>, žiūrėta 2020-09-11.

⁹⁵ Allan, D. (2020), *The Minsk Conundrum: Western Policy and Russia’s War in Eastern Ukraine*, Research Paper, May, <https://www.chathamhouse.org/sites/default/files/2020-05-22-minsk-conundrum-allan.pdf>, žiūrėta 2020-09-12, p. 15

⁹⁶ Pvoz., Mallet et al. (2019), “Emmanuel Macron’s pivot to Russia sparks EU unease”, *Ft.com*, September 11, <https://www.ft.com/content/00ac54f4-d30f-11e9-8367-807ebd53ab77>, žiūrėta 2020-09-12.

formatu, o tai sudaro pagrindą kvestionuoti Prancūzijos „tvirtumo politiką“ Rusijos atžvilgiu⁹⁷.

2019 m. rugpjūtį Vladimiras Putinas atvyko į Prancūziją su oficialiu vizitu⁹⁸. Jo metu būta nemažai simbolinės reikšmės ženklų, pranašaujančių gerėjančius Prancūzijos ir Rusijos santykius. Pavyzdžiui, buvo atnaujinta dvišalių gynybos ministrų susitikimų praktika (ji buvo nutraukta nuo 2014 m.); Prancūzijos ir Rusijos prezidentai skatino iniciatyvą sušaukti JT Saugumo Tarybos nuolatinių narių susitikimą, kuris leistų aptarti tarptautinės tvarkos klausimus. Prezidentas E. Macronas jau 2019 m. priėmė kolegos iš Rusijos kvietimą atvykti į 2020 m. Pergalės dienos (gegužės 9 d.) minėjimą Maskvoje⁹⁹. Be to, Prancūzija palaikė Rusijos, kaip visateisės narės, sugrįžimą į Europos Tarybą¹⁰⁰.

Šie pokyčiai, liudijantys apie Prancūzijos laisvėjančią „tvirtumo politiką“ Rusijos atžvilgiu, atrodytų, atitinka bendrą Rusijos ir Prancūzijos bendradarbiavimo po Šaltojo karo tendenciją. Kaip teigia politikos mokslų atstovas Philippe'as Perchocas, Prancūzija siekia „didelių ir vidutinio dydžio valstybių, tokių kaip Rusija, paramos“, kad išliktų įtakinga valstybė tarptautinėje arenoje arba „sistamai įtaką daranti valstybė“.¹⁰¹ Tačiau šis argumentas yra problemiškas, nes grindžiamas prielaida, jog priešingų interesų tarp dviejų valstybių nėra, o Rusija vertinama „kaip galima sąjungininkė arba bent įtakinga valstybė, kuri netrukdyt Prancūzijai veikti Afrikoje ir Viduržemio jūros regione“¹⁰².

Vis dėlto pastaraisiais metais Rusija plečia savo įtaką Afrikoje. Tai ji daro būtent Prancūzijos įtakos zonoje¹⁰³. Be to, pats Paryžius pripažįsta, kad Maskva siekia silpninti transatlantinius santykius ir skaldyti ES bei vykdo bauginimo

⁹⁷ French Ministry of Europe and Foreign Affairs (2019), *France's Position on the Situation in Ukraine*, December, <https://www.diplomatie.gouv.fr/en/country-files/ukraine/situation-in-ukraine-what-is/>, žiūrėta 2020-09-12.

⁹⁸ P vz., Nexon, M. (2019), „A Brégançon, Emmanuel Macron et Vladimir Poutine peinent à s'entendre.“ *Lepoint.fr*, 20 August, https://www.lepoint.fr/monde/a-bregancon-emmanuel-macron-et-vladimir-poutine-peinent-a-s-entendre-20-08-2019-2330533_24.php, žiūrėta 2020-09-11.

⁹⁹ Le Figaro, AFP (2019), *Macron à Moscou en 2020 pour le 75e anniversaire de la victoire sur l'Allemagne nazie*, August 19, <https://www.lefigaro.fr/flash-actu/macron-a-moscou-en-mai-2020-pour-le-75e-anniversaire-de-la-victoire-sur-l-allemande-nazie-20190819>, žiūrėta 2020-09-11.

¹⁰⁰ P vz., Erlanger, S. (2019), „Council of Europe Restores Russia's Voting Rights“, *Nytimes.com*, June 25, <https://www.nytimes.com/2019/06/25/world/europe/council-of-europe-Rusija-crimea.html>, žiūrėta 2020-09-11.

¹⁰¹ Perchoc, P. (2015), „Paris, Moscow, and “Europe out of the EU”“, *Lithuanian Annual Strategic Review*, 13(1), p. 47–60, p. 48.

¹⁰² Ibidem, p. 59.

¹⁰³ PISM (2020), *France and the Russian Presence in Africa*, Bulletin (47), March 17, https://pism.pl/publications/France_and_the_Rusijos_Presence_in_Africa, žiūrėta 2020-06-15.

politiką savo kaimyniniuose regionuose¹⁰⁴. Paryžius ir toliau atidžiai stebi Rusijos kariuomenės modernizavimą ir daro išvadą, kad Rusijos gynybinių pajėgumų atnaujinimas bei Maskvos strategija, kuria siekiama didinti šalies karinį pranašumą, kelia grėsmę kaimyniniams regionams, taigi ir Europai; lygiai taip pat pripažįstama, kad šie Rusijos veiksmai yra įtampų ne tik artimiausiuose regionuose, pavyzdžiui, Sirijoje, priežastis¹⁰⁵. Trumpai tariant, esama požymių, rodančių Maskvos ir Paryžiaus interesų *konfliktą*¹⁰⁶. Tai skatina bandyti atsakyti į klausimą, kaip galima paaiškinti Prancūzijos siekį palaikyti dialogą su Rusija.

Rusija, tiesą sakant, vis dar gali būti naudinga partnerė tam tikrais tarptautinei bendruomenei rūpimais klausimais, tokiais kaip branduolinis susitarimas su Iranu ar kova su Islamo valstybe¹⁰⁷. Tačiau šią įžvalgą svarbu ir būtina vertinti atsižvelgiant į prezidento E. Macrono pastangas palaikyti tvirtus transatlantinius santykius, kurie rėmėsi bandymu megzti ryšius su prezidentu Donaldu Trumpu dvišalės diplomatijos priemonėmis, taip pat daugiašalėmis iniciatyvomis, ypač siekiu tarpininkauti tarp JAV ir Irano po to, kai JAV 2018 m. gegužę pasitraukė iš daugiašalės branduolinės sutarties su Teheranu. E. Macrono pastangų JAV vis dėlto neįvertino. Supratusi, kad konstruktyvus bendradarbiavimas su dabartine JAV administracija neįmanomas, Prancūzija buvo priversta *grįžti* prie Rusijos alternatyvos.

Įtampas, kurios būdingos tokiai prancūzų vykdomosios valdžios strategijai *by default*, neseniai išryškino du didelę politinę reikšmę Europai turėję įvykiai – prezidento Putino žinomo oponento Aleksejaus Navalno apnuodijimas (2020 m. rugpjūtį) ir demokratijos šalininkų protestai Baltarusijoje prieš prezidentą Aliaksandrą Lukašenką (prasidėję 2020 m. rugpjūtį), kurių palaiko Maskva. Kitaip tariant, dėl Prancūzijos valstybės istorijos ir jos nepajudinamos narystės transatlantinėje bendruomenėje vargu ar kyla klausimas dėl šios šalies išpareigojimo paramos demokratijai ir žmogaus teisių gynimo srityje¹⁰⁸. Paryžius pasmerkė apnuodijimą kaip nusikalstamą veiką ir paragino Rusijos

¹⁰⁴ Ministère des Armées (2017), *Revue stratégique de défense et de sécurité nationale 2017*, December 4, <https://www.defense.gouv.fr/dgris/presentation/evenements-archives/revue-strategique-de-defense-et-de-securite-nationale-2017>, žiūrėta 2020-06-15, p. 42.

¹⁰⁵ Ministère des Armées (2018), *Projet de loi de programmation militaire 2019 / 2025. Rapport annexé*, <https://www.defense.gouv.fr/english/portail-defense/issues2/la-lpm-2019-2025/les-actualites2/loideprogrammation-militaire-2019-2025-textes-officiels>, žiūrėta 2020-06-15, p. 5.

¹⁰⁶ Delanoë, I. (2014), “Le retour de la Russie en Méditerranée”, *Cahiers de la Méditerranée* 89, p. 23–35, doi.org/10.4000/cdlm.7652; Marginedas, M. (2015/2016), *La Russie revient en force en Méditerranée*, https://www.iemed.org/observatori/arees-danalisi/arxiu-adjunts/afkar/afkar-48/Russie_Mediterranee%20Marc%20Marginedas%20afkar48fr.pdf, žiūrėta 2020-09-14, p. 26–27.

¹⁰⁷ Assemblée nationale (2018), p. 50.

¹⁰⁸ Pvez., Charillon, F. (2005), “La politique étrangère de la France. D’une puissance de blocage a une puissance de proposition ?”, *Etudes*, (4), p. 449–459, p. 452.

institucijas atlikti greitą ir skaidrų šios bylos tyrimą, be to, inicijavo papildomas tikslines ES sankcijas Rusijai; Paryžius kartu su ES taip pat atsisakė pripažinti Lukašenką teisėtu prezidentu¹⁰⁹. Tačiau bent trumpuoju laikotarpiu šių dviejų politinių momentų nepakako tam, kad Prancūzija reikšmingai pakeistų savo suartėjimo su Rusija strategiją¹¹⁰. Užsienio politikai iš esmės esant reaktyviai, taigi ir pragmatiškai, tiesa ta, kad pernelyg principinga pozicija yra neįgyvendinama; tačiau principinių vertybių trūkumas kelia riziką, jog valstybės veikimas bus nenuoseklus¹¹¹. Tokią riziką Prancūzijos atveju lemia išorės veiksniai.

Nors dėl santykių su Maskva konkrečiais atvejais Prancūzija gali veiksmingai išplėsti savo politinę įtaką tarptautinėje arenoje¹¹², tokiam bendradarbiavimui stinga nuoseklumo. Taigi, žvelgiant iš tarptautinių santykių perspektyvos, nėra pakankamo pagrindo prielaidai, jog dabartiniai Prancūzijos ir Rusijos santykiai užtikrins, kad Paryžius išliks tarptautinės (daugiašalės) sistemos sergėtojų gretose. Kaip teigė Danielis W. Drezneris, „didžiajai tarptautinių santykių disciplinos daliai įdomios tendencijos ir dėsniumai, kurie trunka ilgiau nei kelerius metus“¹¹³.

Taigi laiko aspektas itin svarbus. Paryžiaus ir Maskvos bendradarbiavimas *dabartinio* tarptautinio konteksto sąlygomis atsiskleidžia kaip oportunistinė galimybė, tai yra kaip neturintis atraminių principų. Tokiu bendradarbiavimu patvirtinama, kad Prancūzija, siekdama išlaikyti savo, kaip „sistemai įtaką darančios valstybės“, statusą, susiduria su vis didėjančiais iššūkiais. Tai prilygsta kokybiškai kitokiai situacijai nei ta, kuri susiklostė 2003 m., kai Prancūzijos pasipriešinimas JAV dėl „Irako krizės“, kai kurių stebėtojų nuomone, galėjo būti apibūdinamas kaip „Prancūzijos naujos vizijos ir ambicijos pasaulio lygiu skelbiamasis momentas“¹¹⁴.

¹⁰⁹ P vz., Le Figaro, AFP (2020), „Empoisonnement de l'opposant russe Alexei Navalny : la France dénonce un « acte criminel »”, August 25, <https://www.lefigaro.fr/flash-actu/empoisonnement-de-navalny-la-france-denonce-un-acte-criminel-20200825>, žiūrėta 2020-10-30 ; News Wires (2020), “EU refuses to acknowledge Lukashenko as Belarus's president”, France24.com, September 24, <https://www.France24.com/en/20200924-eu-refuses-to-acknowledge-lukashenko-as-belarus-s-president>, žiūrėta 2020-10-30.

¹¹⁰ Buvo, pvz., atšauktas planuotas užsienio ir gynybos ministrų susitikimas (AFP (2020), “Navalny poisoning shatters Macron's Rusija reset dream”, France24.com, September 9, <https://www.France24.com/en/20200909-navalny-poisoning-shatters-macron-s-Rusija-reset-dream>, žiūrėta 2020-10-30).

¹¹¹ Charillon, F. (2005), Art. cit., p. 452.

¹¹² P vz., Ministère de l'Europe et des Affaires étrangères (2019), *Ambassadors' conference–Speech by M. Emmanuel Macron, President of the Republic*, August 27, <https://lv.ambaFrance.org/Ambassadors-conference-Speech-by-M-Emmanuel-Macron-President-of-the-Republic>, žiūrėta 2020-09-13.

¹¹³ Drezner, D.W. (2020), Art. cit., p. 3.

¹¹⁴ Charillon, F. (2005), Art. cit., p. 449.

Išvados

Pastaraisiais metais įvykęs proveržis gynybos ir saugumo integracijos srityje, atrodytu, padėjo išryškinti didesnę ES valstybių narių pozicijų bendrumą. Tačiau dėl atrastų tokio bendrumo naujų taškų mokslininkai neskyrė pakankamai dėmesio būdai (ar būdams), kuriuo *įaudrinta* tarpeuropinė dinamika galėtų suteikti žinių apie individualių valstybių narių politines pozicijas ir konkrečiai įgyvendinamas politines priemones. Darbe bandoma demistifikuoti Prancūzijos vaidmenį BSGP raidos atžvilgiu, atsižvelgiant į tai, kad ši ES valstybė narė yra dažnai glaudžiai siejama su bendromis iniciatyvomis gynybos ir saugumo srityje¹¹⁵.

Toks Prancūzijos politinės strategijos perteikimas bendrų gynybos ir saugumo klausimų kontekste yra aktualus, nes padeda integruoti ir prezidento E. Macrono dabartinę politinio veikimo kryptį, ir Prancūzijos, kaip įtakingos valstybės, statusą, kuris prasmingas platesnėje – ilgesnio laikotarpio – perspektyvoje. Šie aspektai, dominantys sprendimų priėmėjus ir politikos mokslų atstovus, konkrečiai susiję su straipsnio pradžioje iškeltais klausimais – ar E. Macrono politika, išsiskirianti sustiprintu europiniu užmoju, pranašauja galimą Prancūzijos interesų pokytį ir, žvelgiant giliau, ar Prancūziją galima laikyti galinga valstybe ta prasme, kad Paryžiaus sprendimai, kurie remiasi nacionaliniais prioritetais gynybos ir saugumo srityje, nesunkiai tampa politine strategija už nacionalinių ribų?

Kalbant apie europinę dimensiją, pažymėtina, kad prezidentas E. Macronas atsiskleidžia kaip Prancūzijos ilgalaikio proeuropietiško išpažinėjas. Tačiau, vertinant pastarųjų metų įvykius, Paryžiaus sąsajos su BSGP negalima apibūdinti kaip neproblemiškos ir sklandžios. Prancūzijos įtaka yra ribota. Yra pagrindo abejoti, ar atsiradęs tvirtas prancūzų ideologinis įsipareigojimas sprendžiant bendrus gynybos ir saugumo klausimus, tokiu įsipareigojimu keičiant šalies tradicinį polinkį veikti autonomiškai, galėtų būti pokyčio veiksnys. Suvaržymai yra struktūriniai, o tai verčia atsargiau vertinti Prancūzijos, kaip „sistemai įtaką darančios valstybės“, statusą.

Galima spėti, kad ES sistema pajėgi sumažinti neapibrėžtumą, susijusį su Prancūzijos strateginėmis dvišalėmis iniciatyvomis (pvz., Rusijos atžvilgiu). Ypač atkreiptinas dėmesys į tai, kad, turint omenyje empirinius Prancūzijos įtakos suvaržymus dėl BSGP pokyčių, įvykusių pastaraisiais metais, integraciją galima laikyti liudijančia *europietiškesnę* politinę strategiją šioje srityje. Visa tai lemia konstruktyvesnės politinės prieigos, kuria turėtų remtis individuali valstybių pozicija dėl ES gynybos ir saugumo klausimų, poreikį. Kitaip tariant, šiandien bandyti trauktis nuo aptariamų politinės strategijos sprendimų, atrodo, vargiai įmanoma.

2020 m. rugsėjis

¹¹⁵ P vz., Haroche, P. (2017), Art. cit.